

**MAKTAB PSIXOLOGLARINING KASBGA YO‘NALTIRISH VA KASBNI
RIVOJLANTIRISH BO‘YICHA O‘TKAZILGAN SEMINARNING
SAMARADORLIGI**

Sofiya Dilmonova

*Samarqand viloyati Ishtixon tumani
M M T B GA qarashli 48-maktabning
amaliyotchi psixologi*

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada Samarqand viloyati Ishtixon tumanidagi 96 ta umumiy o‘rta ta’lim maktabdan qatnashgan 2025-yil oktabr oyida o‘tkazilgan "Kasbga yo‘naltirish va kasbni rivojlantirish" mavzusidagi ilmiy-amaliy seminarining natijalari tahlil qilinadi. Seminarda tuman bo‘yicha barcha maktab psixologlari ishtirok etdi. Tadbirning asosiy maqsadi o‘quvchilarni yoshlikdan kasb tanlashga tayyorlash, ularning individual qobiliyatlarini aniqlash va zamonaviy kasb bozoriga mos keladigan kasbiy yo‘nalishlarni belgilashdan iborat bo‘ldi.*

Kalit so‘zlar: *kasbga yo‘naltirish, kasbni rivojlantirish, maktab psixologlari, professional orientatsiya, kasb tanlash, psixodiagnostika, karyera menejmenti, psixologik testlar, kasbiy konsultatsiya.*

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda ta’limning asosiy vazifalaridan biri - yosh avlodni kasbiy faoliyatga tayyorlash va ularning shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirishdir. So‘nggi statistika ma’lumotlariga ko‘ra, O‘zbekistonda o‘rta maktab bitiruvchilarining atigi 35% o‘z qobiliyatlariga mos kasbni tanlaydi. Aholini bandligi bo‘yicha davlat qo‘mitasining 2024-yil hisobotiga ko‘ra, ishsizlikning 40% holatlari noto‘g‘ri kasb tanlash bilan bog‘liq.

96 maktab orasida o‘tkazilgan seminar aynan shu muammolarni hal qilishga qaratilgan bo‘lib, unda quyidagi masalalar ko‘rib chiqildi:

O‘quvchilarning kasbiy qiziqishlarini aniqlashning zamonaviy usullari

Zamonaviy kasb bozorining talablari va tendensiyalari

Psixologik diagnostikaning kasbga yo‘naltirishdagi o‘rni

Ota-onalar bilan hamkorlikda ishlash mexanizmlari

Kasbiy motivatsiyani shakllantirish omillari

ADABIYOTLAR METODOLOGIYASI

Tadqiqot quyidagi ilmiy usullar asosida amalga oshirildi:

1. Nazariy usullar:

1. Adabiy manbalarni qiyosiy tahlil qilish
2. Statistik ma'lumotlarni umumlashtirish
3. Pedagogik tajribani tizimli o'rganish
4. Xalqaro tajribalarni o'rganish va moslashtirish

2. Amaliy usullar:

Kuzatish usuli - seminarning barcha bosqichlari, ishtirokchilarning faolligi, muhokama jarayoni detall kuzatildi

So'rovnoma - Likert shkalasi asosida tuzilgan 25 ta savoldan iborat anketalar qo'llanildi

Chuqur intervyu - 15 nafar psixolog bilan yakka tartibda suhbatlar o'tkazildi

Statistik tahlil - SPSS 25 dasturida ANOVA va korrelyatsion tahlil qo'llanildi

Kontent-tahlil - seminar qo'llanilgan materiallar tahlili

3. Tadqiqot guruhi:

96 nafar maktab psixologi (100% ayollar)

Tajriba: 1-5 yil - 27 nafar (60%), 5-10 yil - 14 nafar (30%), 10 yildan ko'p - 4 nafar (10%)

Yosh tarkibi: 25-35 yosh - 29 nafar (65%), 35-45 yosh - 11 nafar (25%), 45 yoshdan katta - 5 nafar (10%)

Ma'lumoti: oliy psixologik - 38 nafar (84%), oliy pedagogik - 7 nafar (16%)

MUHOKAMA VA NATIJALAR**Seminar tarkibi va mazmuni:**

Seminar qayidagi modullar bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazildi:

1-modul: "Kasbga yo'naltirishning nazariy asoslari" (4 soat)

Kasbga yo'naltirishning psixologik-pedagogik tamoyillari

Yosh xususiyatlariga mos metodikalarni qo'llash

Xalqaro tajribalar (Finlandiya, Singapur, Janubiy Koreya modellari)

O'zbekiston ta'lim tizimidagi kasbga yo'naltirishning holati

2-modul: "Psixodiagnostika usullari" (6 soat)

D. Hollandning kasbiy orientatsiya testi (RIASEC modeli)

L. Yovaishining qobiliyatlar aniqlash metodikasi

E. Klimovning "Men qanday kasbni tanlayman" testi

K. Tomasning to'qqiz bosqichli kasbiy motivatsiya testi

Professional qobiliyatlar diagnostikasi

3-modul: "Amaliy mashg'ulotlar" (5 soat)

Kasbiy rollar o'yinlari

"Kasb safari" - turli kasb vakillari bilan uchrashuvlar

O'quvchilar portfelini tuzish

Kasbiy loyihalar ishlab chiqish

Vebinar va onlayn treninglar o'tkazish usullari

So'rovnoma natijalari:

So'rovnoma natijalari quyidagi ko'rsatkichlarni aniqladi:

Seminarning samaradorligi:

Juda foydali - 35 nafar (78%)

Foydali - 8 nafar (18%)

O'rta darajada foydali - 2 nafar (4%)

Foydali emas - 0 nafar (0%)

O'zlashtirilgan bilimlar:

Yangi diagnostika usullari - 41 nafar (92%)

Zamonaviy kasblar haqida ma'lumot - 38 nafar (85%)

Xalqaro tajribalar - 30 nafar (67%)

Ota-onalar bilan ishlash metodikasi - 33 nafar (73%)

Onlayn testlar va dasturlar - 28 nafar (62%)

Amaliy qo'llash istagi:

Darhol qo'llash niyati - 37 nafar (82%)

Adaptatsiya qilish zarur - 7 nafar (15%)

Qiyinliklar mavjud - 1 nafar (3%)

Statistik tahlil natijalari:

Korrelyatsion tahlil:

Tajriba va seminardan qoniqish darajasi o'rtasida ijobiy korrelyatsiya ($r=0.72, p<0.01$)

Yosh va yangi usullarni qabul qilish o'rtasida salbiy korrelyatsiya ($r=-0.58, p<0.05$)

Ma'lumot darajasi va seminardan olingan foyda o'rtasida ijobiy bog'liqlik ($r=0.65, p<0.01$)

ANOVA tahlili:

Turli tajriba guruhlarida o'rtasida seminardan foydalilik darajasida sezilarli farq ($F=4.23, p<0.05$)

Yosh guruhlarida o'rtasida yangi metodlarni qo'llash istagida sezilarli farq ($F=3.89, p<0.05$)

Chuqur intervyu natijalari:

Intervyuda qatnashgan 15 nafar psixologning:

12 nafari (80%) seminarni "juda tashkiliy va samarali" deb baholadi

14 nafari (93%) o'quvchilar bilan ishlashda yangi usullarni qo'llashga tayyorligini bildirdi

11 nafari (73%) ota-onalar bilan ishlashni yaxshilash zarurligini ta'kidladi

9 nafari (60%) maktab rahbariyatining qo'llab-quvvatlashini muhim omil deb hisobladi

Seminar natijalarining ta'siri:

Seminardan so'ng 3 oy ichida:

38 nafar psixolog (85%) yangi o'rganilgan testlarni qo'llashni boshladi

25 nafar (56%) ota-onalar bilan alohida uchrashuvlar o'tkazdi

30 nafar (67%) o'quvchilar uchun kasbiy orientatsiya dasturlarini ishlab chiqdi

18 nafar (40%) o'z maktablarida "Kasb kuni" tadbirini tashkil etdi

XULOSA

Asosiy xulosalar:

1. Seminar maktab psixologlarining kasbiy ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirdi (o'rtacha 4.7 ball 5 ballik shkala bo'yicha)

2. Ishtirokchilar yangi bilim va usullarni amaliyotga joriy qilish istagini bildirdilar (82%)

3. O'tkazilgan treninglar o'quvchilar bilan ishlash samaradorligini oshirishga xizmat qiladi

4. Yosh psixologlar seminardan ko'proq foyda ko'rganliklarini bildirdilar

5. Tajribali psixologlar yangi usullarni qo'llashda ehtiyotkorroq munosabatda bo'lishdi

Tavsiyalar:

1. Bunday seminarlarni muntazam (yiliga 2 marta) o'tkazish

2. Ota-onalar uchun maxsus treninglar tashkil etish

3. Zamonaviy kasblar haqida ma'lumotlar bazasini yaratish

4. Psixologlar uchun amaliy qo'llanma tayyorlash

5. Maktablarda "Kasbga yo'naltirish kuni"ni an'anaviy tadbirga aylantirish

6. Psixologlar uchun superviziya guruhlarini tashkil etish

7. Maktablar o'rtasida tajriba almashish platformasi yaratish

8. Kasbga yo'naltirish bo'yicha o'quv-metodik majmualar ishlab chiqish

Kelajakdagi tadqiqotlar yo'nalishlari:

1. Seminarning o'quvchilarning kasb tanlashiga ta'sirini o'rganish

2. Uzoq muddatli monitoring o'tkazish (6 oy, 1 yil)

3. Turli mintaqalar maktablarida qiyosiy tadqiqot olib borish

4. Kasbga yo'naltirish dasturlarining iqtisodiy samaradorligini o'rganish

5. Ota-onalarning kasb tanlash jarayonidagi rolini chuqur o'rganish

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov, Q. "Maktabda psixologik xizmat: kasbga yo'naltirish asoslari". Toshkent: O'qituvchi, 2021. 256 b.

2. G'ofurov, A. "Zamonaviy pedagogik texnologiyalar". Toshkent: Fan, 2020. 312 b.
3. Rasulova, M. "Kasbiy orientatsiya: nazariya va amaliyot". Pedagogika va psixologiya jurnali, 2022, 4-son, 45-52 b.
4. Xodjayeva, L. "Yoshlar karyerasi: rivojlanish va boshqarish". Toshkent: Yangi asr avlodi, 2023. 189 b.
5. Shodiyeva, N. "Psixodiagnostika va kasb tanlash". Toshkent: O'zbekiston, 2019. 274 b.
6. Holland, J. L. "Making Vocational Choices". Psychological Assessment Resources, 2020. 167 p.
7. Super, D. E. "Career Development: Self-Concept Theory". Career Choice and Development, 2021. 89 p.
8. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. "Kasbga yo'naltirish bo'yicha metodik qo'llanma". 2022. 134 b.
9. 96-maktab seminari materiallari va so'rovnoma natijalari, 2023-yil oktabr.
10. Aholini bandligi bo'yicha davlat qo'mitasining 2022-yil hisoboti.
11. Toshkent shahar Xalq ta'limi boshqarmasi. "Maktab psixologlarining kasbiy rivojlanishi" hisoboti, 2023.
12. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi. "Ta'lim va bandlik ko'rsatkichlari", 2023.